

“પારલૌકિકૈહિકદાનકૃત્”

શ્રીઆચાર્યજી આલોક અને પરલોક બંનેનું દાન કરવાવાળા છે.

અર્ચ-ચરિત્ર-સંગતિ

પુષ્ટિમાર્ગીય ભક્તોને પરલોક સંબંધી એટલે ભગવદ પ્રાપ્તિ સંબંધી ફળ અને અને આલોકનું ફળ એટલે ભગવદ્સેવામાં ઉપયોગી દ્રવ્યાદિનું પણ દાન શ્રીઆચાર્યજી કરે છે. અદ્રષ્ટ એટલે પ્રારબ્ધ-કાળ-કર્મ સ્વભાવ આધીન બાધાઓનો અહિં સંબંધ નથી કારણકે ભક્તિના વેગમાં અદ્રષ્ટાદિના અંતરાયો તણાઈ જાય છે.

આપશ્રીએ જગદીશપુરી પાસે રહેતા નરહરિદાસ ગોડીયા બ્રાહ્મણને ઐહિક અને પારલૌકિક બંનેનું દાન કર્યું હતું સમુદ્રમાંથી દ્રવ્ય અપાવીને લૌકિક દાન કર્યું હતું સમુદ્રમાંથી મદનમોહનજીનું સ્વરૂપ પ્રાપ્ત કરાવી પારલૌકિક દાન આપી શ્રીએ કરી પોતાનું સામર્થ્ય જણાવ્યું હતું. કાશીના શેઠ પરસોત્તમદાસને તેઓના ઘરનો પાયો ખોદતાં કરોડો રૂપીયાની સંપત્તિ, વૃદ્ધાવસ્થા થવા છતાં નવયૌવનનું ઐહિક ભૌતિકદાન, મહાદેવજી તેઓને ઘેર પધારી મહાપ્રસાદની યાચના કરે તે ઐહિક આધ્યાત્મિક દાન, અને નંદમહોત્સવના ઉત્સવમાં નંદરાયજી, જશોદાજી ગોપીગ્વાલ સાક્ષાત્ સ્વરૂપાત્મક પધાર્યા એ ઐહિક આધિદેવિક દાન શ્રીઆચાર્યજીએ કર્યું હતું. અને પારલૌકિક દાનમાં તો શેઠના સેવ્ય સ્વરૂપ શ્રીમદનમોહનજીની સેવામાં શેઠને શ્રીમહાપ્રભુજીના રસાત્મક સ્વરૂપ નો નિરંતર અનુભવ થતો હતો. અન્ય ભક્તોને પણ આપશ્રીએ બંને પ્રકારનાં દાન કર્યા છે.

આ નામ ‘ધર્મી’ - સૂચક છે.

ચિત્ર-પરિચય

ઉપર : જગદીશપુરીના સમુદ્રતટે નરહરિદાસ ગોડીઆને દ્રવ્ય મળી રહ્યું છે.

નીચે : એજ સમુદ્રમાંથી પ્રાપ્ત થયેલા શ્રીમદનમોહનજી યુગલ સ્વરૂપને આપશ્રી પધરાવી આપે છે.

નામ-સંગતિ

આવું અપ્રતિમદાન શ્રીઆચાર્યજી કોને અને ક્યારે કરે છે? તે સમજાવવા “નિગૂઢહૃદયઃ” નામ કહેવામાં આવે છે.

“નિગૂઢહૃદયઃ”

શ્રીઆચાર્યજી નિગૂઢ-હૃદય વાળા છે.

અર્થ-ચરિત્ર-સંગતિ

શ્રીઆચાર્યજી ભક્તોને ઐહિક પારલૌકિક આદિનું દાન ક્યારે અને કેવું કરશે તે આપના હૃદયની વાત કોઈ જાણવા સમર્થ નથી. જેવી રીતે ઈશ્વરની ઈચ્છા સ્વતંત્ર અને અનિયંત્રિત હોવાથી જાણી શકાતી નથી તેવી રીતે શ્રીઆચાર્યજીની ઈચ્છા સ્વતંત્ર છે. અને કોઈ નિયમોના બંધનમાં આવતી નથી.

શ્રીઆચાર્યજી બદ્રિનાશ્રમ અને વ્યાસાશ્રમ પધાર્યા ત્યારે કૃષ્ણદાસની દાસત્વ ભક્તિથી પ્રસન્ન થઈ આપે વરદાન આપ્યું હતું અને વ્યાસજીને યુગલ ગીતનો શ્લોક વામબાહુકૃતવામકપોલો વલિગતશૂરધરાર્પિત વૈળુમ્ ની વ્યાખ્યા ત્રણ દિવસ સુધી કરી. જેમાં આપશ્રીએ પોતાના હૃદયના નિગૂઢભાવોનું નિરૂપણ કર્યું, આ આપનું નિગૂઢ હૃદય હોવાનું સૂચન કરે છે.

આ નામ “ઐશ્વર્ય-ધર્મ” સૂચક છે.

ચિત્ર-પરિચય

ઉપર : વ્યાસાશ્રમમાં શ્રીઆચાર્યજી શ્રીવ્યાસજી ને મળે છે.

નીચે : શ્રીબદ્રિનાથજીને શ્રીઆચાર્યજી મળે છે. વ્યાસજી તથા કૃષ્ણદાસ મેઘન પણ સાથે છે.

નામ-સંગતિ

આવા નિગૂઢ હૃદયનો ભાવ આપશ્રી કોને કરે છે તે જણાવવા “અનન્યભક્તેષુ જ્ઞાપિતાશ્રયઃ” નામ પ્રગટ કરે છે.

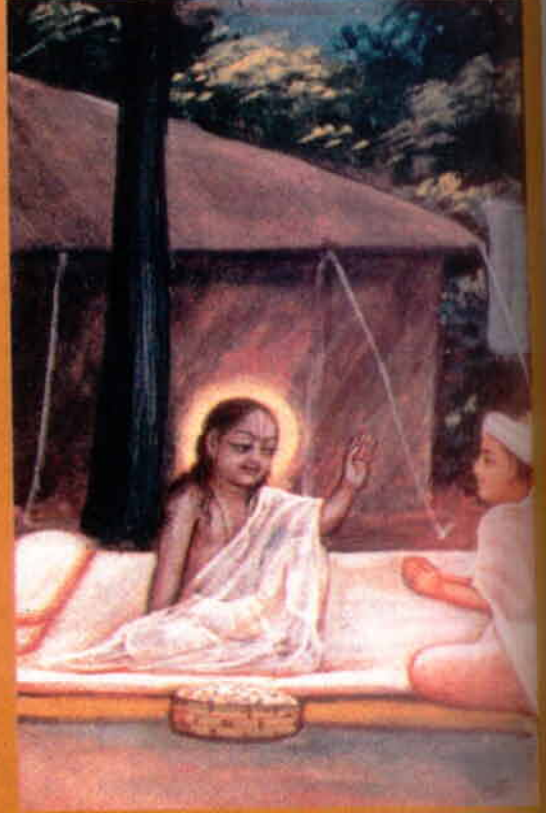
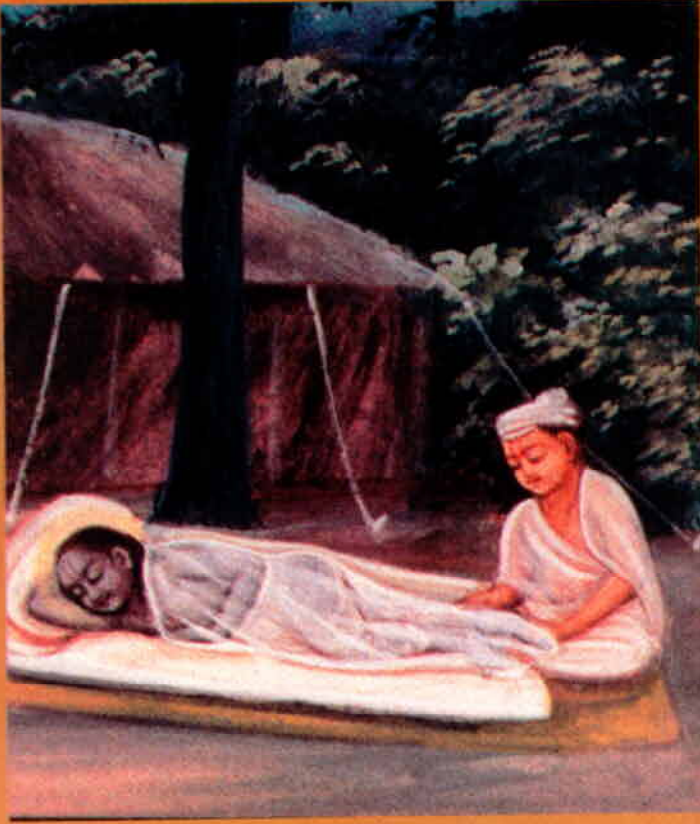
श्री सर्वोत्तम

निगूढहृदयाय नमः

॥ ६८ ॥

श्री सर्वोत्तम

अनन्यभक्तेषु ज्ञापिताशयाय नमः

“અનન્યભક્તેષુજ્ઞાપિતાશયઃ”

શ્રીઆચાર્યજી પોતાના અનન્ય ભક્તોને પોતાનો હૃદયગત્
ભાવ-આશય જણાવવાવાળા છે.

અર્થ-ચરિત્ર-સંગતિ

શ્રીઆચાર્યજી જ્યારે અનન્ય ભક્તો ઉપર ખાસ કૃપા કરવા
ઈચ્છે છે. ત્યારે પોતાના હૃદયનો આશય તેઓને જણાવે છે.

આવો આશય એક વખત આપશ્રી એક રાત પોઢયા હતા.
તે વખતે આપશ્રીને મનમાં વિચાર આવ્યો કે અત્યારે જો મમરા
મળી આવે તો શ્રી ઠાકોરજીને ભોગ ધરીએ. શ્રીઆચાર્યજીએ કૃપા
કરી. કૃષ્ણદાસે રાત્રિના સમયમાં જ ગંગાસાગર તરીતે એક
ખેતરવાળા પાસે તે જ વખતે લીલી ડાંગર સેકાવીને મમરા
તૈયાર કરાવ્યા. પાછા તરીને કૃષ્ણદાસ આ પાર આવ્યા.
શ્રીઆચાર્યજીએ જગાડી ઠાકોરજીને ભોગ ધરાવવા માટે મમરા
આપશ્રીની સન્મુખ મૂક્યા. આ જોઈ શ્રીઆચાર્યજી બહુ જ પ્રસન્ન
થયા.

આ પ્રકારે આપના નિગૂઢ હૃદયના આશયનું જ્ઞાન અનન્ય
ભક્તોને અને ગુઢ હૃદયના આશયનું જ્ઞાન અન્ય ભક્તોને
શ્રીઆચાર્યજી જણાવે છે.

આ નામ ‘વીર્ય-ધર્મ’ - સૂચક છે.

ચિત્ર-પરિચય

ઉપર : ૧ શ્રીઆચાર્યજીપોઢયા છે.

૨ શ્રીકૃષ્ણદાસ મેઘન તરીને ગંગા પાર જઈ રહ્યા છે.

નીચે : ૧ મમરા લાવ્યા પછી શ્રીઆચાર્યજીને જગાવે છે.

૨ શ્રીઆચાર્યજી પ્રસન્ન થઈ વરદાન આપે છે.

નામ-સંગતિ

કદાચિત્ અજ્ઞાનતા વશ બની જે જીવો ઉપાસના આદિ
માર્ગોમાં ભક્તિમાર્ગ સમાવિષ્ટ છે એવી કુતર્કના કરે તેવા જીવાને
આપ કૃપા કરી શી રીતે છોડાવે છે તે જણાવવા
“ઉપાસનાદિમાર્ગાંતિમુગ્ધમોહનિવારકઃ” નામ કહે છે.

“ઉપાસનાદિમાર્ગાતિમુગ્ધમોહનિવારકઃ”

ઉપાસનાદિ માર્ગો થી અતિ મુગ્ધ થયેલા જીવોના મોહનું નિવારણ કરવાવાળા શ્રીઆચાર્યજી છે.

અર્થ-ચરિત્ર-સંગતિ

કેટલાક દેવી જીવો અતિભોળપણથી, અજ્ઞાનથી અથવા દુઃસંગ દોષથી દોરવાઈ જઈ ઉપાસના, પુજા માર્ગની કૃતિઓ દેખી તેમાંજ ભક્તિમાર્ગની ભ્રાન્તિ કરે છે. તેવા જીવોનો આપશ્રી મોહ દૂર કરી ભક્તિમાર્ગનો સાચો ઉપદેશ આપી શરણે લે છે.

ગુજરાતના સાચોરા પુરુષોત્તમ જોષી પહેલા ઉપાસના પ્રજામાર્ગમાં પ્રવૃત્ત હતા. તેમનો આપશ્રીએ મોહ દૂર કરી શરણે લીધા અને “ભક્તિવર્દિનીગ્રન્થ” સાંભળાવી સેવામાર્ગમાં જોડ્યા.

આ નામ ‘યજ્ઞ-ધર્મ’ - સૂચક છે.

ચિત્ર-પરિચય

ઉપર : ગુજરાતના એક ગામમાં શ્રીઆચાર્યજી તળાવ કિનારે સંધ્યા વંદન કરે છે અને પુરુષોત્તમ જોષી શરણે લેવાની આપશ્રી ને પ્રાર્થના કરે છે.

નીચે : શરણે આવ્યા બાદ ‘ભક્તિવર્દિની’ નો ઉપદેશ સાંભળી પુરુષોત્તમ જોષી શ્રીઆચાર્યજીને સાષ્ટાંગ દંડવત્ કરે છે.

નામ-સંગતિ

કેવળ ભક્તિમાર્ગના ઉપદેશથી જ મોહ કેવી રીતે દૂર થાય છે તે સમજાવવા “ભક્તિમાર્ગે સર્વમાર્ગ વૈવક્ષણ્યાનુભૂતિકૃત્” નામ કહે છે.

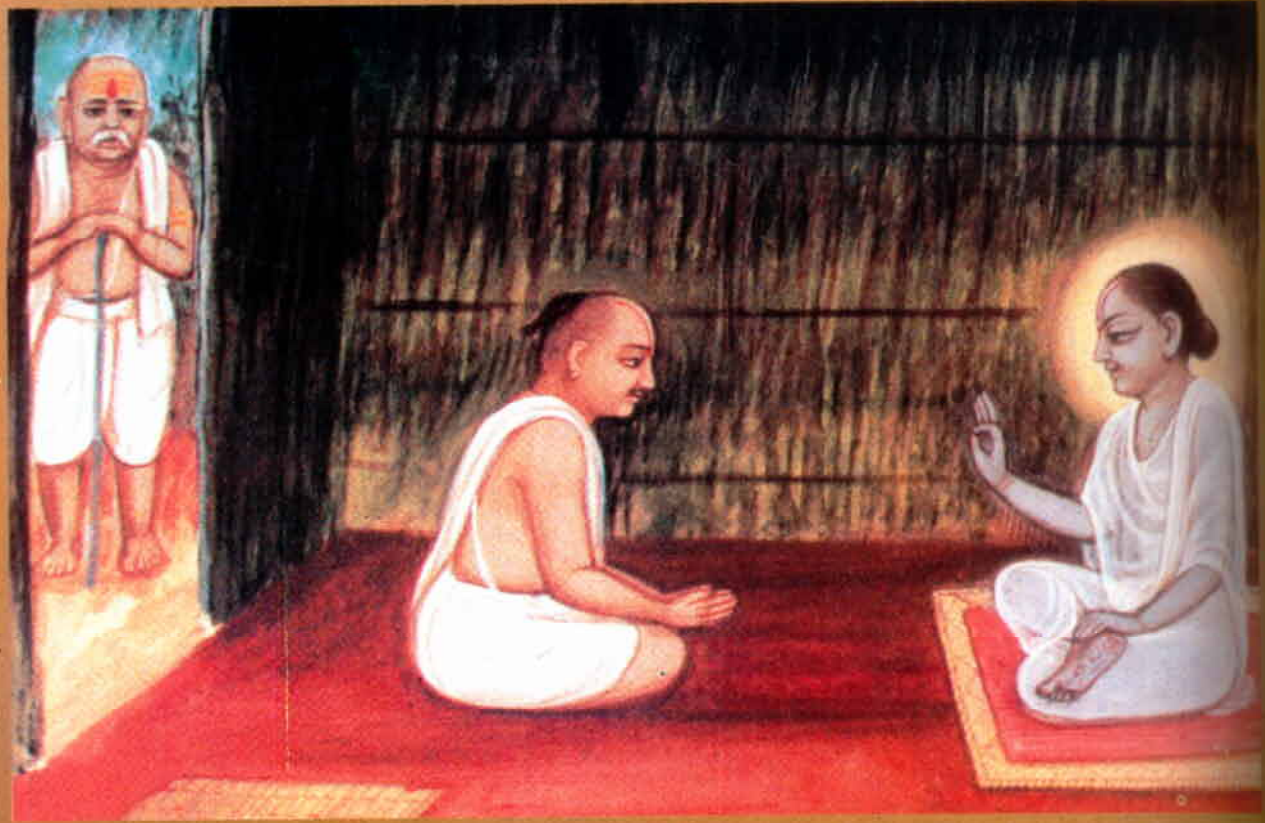
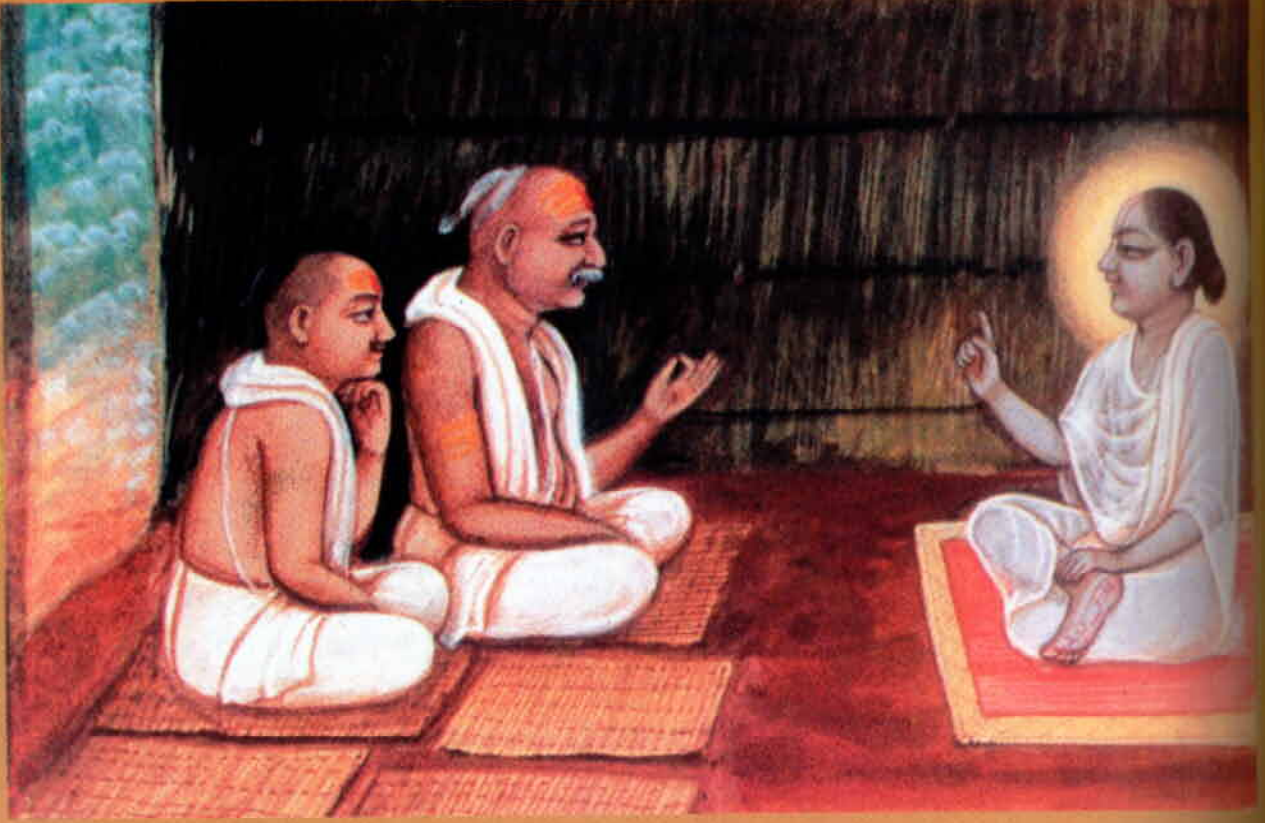
श्री सर्वोत्तम

उपासनादिमार्गातिमुग्धमोहनिवारकाय नमः

॥ ७० ॥

श्री सर्वोत्तम

भक्तिमार्गे सर्वमार्गवैलक्षण्यानुभूतिकृते नमः

ભક્તિમાર્ગે સર્વમાર્ગવૈલક્ષણ્યાનુભૂતિકૃત્

પુષ્ટિ ભક્તિમાર્ગમાં અન્ય માર્ગો કરતાં વિલક્ષણતા છે એવો અનુભવ શ્રીઆચાર્યજી કરાવવાળા છે.

અર્થ-ચરિત્ર-સંગતિ

કેવળ સમજાવવા માત્રથી અજ્ઞાનનું સંપૂર્ણ નિવારણ થતું નથી અને તેથી શ્રીઆચાર્યજી ઉપાસનાદિ માર્ગો કરતાં ભક્તિમાર્ગમાં જે જે વિલક્ષણતાઓ છે તેનો અનુભવ આપશ્રી સેવકોને કરાવે છે. ઉપાસનાયુક્ત મર્યાદા ભક્તિમાર્ગમાં વ્રજભક્તોની વિરહ-તાપવાળી પુષ્ટિ ભક્તિ હોતી નથી. શ્રીઆચાર્યજી આવા ભેદવાળી વિલક્ષણતાઓનો અનુભવ પોતાના સેવકોને કરાવે છે.

આપશ્રીએ ગદાધરદાસ કપિલને શરણે લઈ ને અવ્યાવૃત્ત ભાવવાળી પુષ્ટિ ભક્તિનો ઉપદેશ આપી ગીતાજીમાં ભગવાનને કહેલ **“પત્રં પુષ્પં તોયં યોગે શ્વત્યા પ્રયત્ચતિ”** નો પુષ્ટિભક્તિ અનુસાર વિલક્ષણ અનુભવ ગદાધરદાસને કરાવ્યો.

આ નામ **“શ્રી-ધર્મ”** - સૂચક છે.

ચિત્ર-પરિચય

ઉપર : પ્રયાગમાં ગદાધરદાસના કાકા શૈવ પંડિતના પ્રશ્નોનો, શ્રીઆચાર્યજી ઉત્તર આપે છે.

નીચે : આ ઉત્તરોમાં રહેલ સિદ્ધાન્તોનું રહસ્ય સમજી ગદાધરદાસ આપને શરણે આવે છે.

નામ-સંગતિ

ભક્તિમાર્ગમાં પણ શરણ માર્ગનો ઉલ્લેખ છે. તો શરણમાર્ગ અને ભક્તિમાર્ગ એકજ હશે ? તેનું નિરાકરણ કરવા **“પ્રયક્ષશરણમાર્ગોપદેષ્ટા”** નામ કહે છે.

પ્રથક્ શરણમાર્ગોપપદેષ્ટા

શ્રીઆચાર્યજી પ્રથક્ શરણ માર્ગનો ઉપદેશ કરવાવાળા છે.

અર્થ-ચરિત્ર-સંગતિ

ભકિતમાર્ગના શરણમાર્ગનો અને પુષ્ટિમાર્ગના જુદા પ્રકારના વિશિષ્ટ શરણમાર્ગનો ભેદ સમજાવતો આપશ્રી ઉપદેશ કરો છે. ભકિતમાર્ગમાં શરણના મર્યાદાશરણ અને પુષ્ટિશરણ એવા બે ભેદ છે. જીવ ભગવાનને શરણે જાય એ મર્યાદાશરણ ભગવાન જીવને શરણે લે તે પુષ્ટિ શરણ છે. મર્યાદા શરણમાર્ગમાં પાપોથી મુક્ત થવાની કામના વાળા જીવો ભગવાનનું શરણ લે છે.

‘સર્વધર્માન્ પરિત્યજ્ય મામેકં શરણં વ્રજ ।

અહં ત્વા સર્વપાપેભ્યો મોક્ષયિष्याમિ મા શુચ્ચ ॥’ (ગીતાજી)

આ શ્લોકમાં પ્રથમ પંક્તિમાં સર્વધર્મોનો પરિત્યાગ કરી એક માત્ર ભગવાનને શરણે જવાનો ઉલ્લેખ છે તે ‘પુષ્ટિ શરણ’ નો છે તે બીજી પંક્તિમાં પુષ્ટિ શરણનું સ્વરૂપ, શ્રીઆચાર્યજી ભાગવત દશમસ્કંધ ગોવર્ધનધારણ લીલા પ્રસંગે ભગવાનના વચનોથી બતાવે છે.

તસ્માન્મચ્છરણં ગોષ્ઠં મન્નાથં મત્પરિગ્રહમ્ ।

મોપાયેસ્ત્વાત્મયોગેન સોઽયં મે વ્રત આહિતઃ ॥

આમાં શરણાગત જીવોની પાપમુક્તિનો ઉલ્લેખ હોતો નથી પરંતુ આ જીવોની સર્વ પ્રકારે રક્ષાનો ભાર ઉપાડવાની પ્રતિજ્ઞા, એ પ્રથક્ શરણમાર્ગના લક્ષણનો આપશ્રી ઉપદેશ કરે છે. મર્યાદાશરણ અને પુષ્ટિશરણનો આવો સૂક્ષ્મભેદ શ્રીઆચાર્યજીએ સમજાવ્યો છે.

આગ્રાના વિષ્ણુદાસ છીપાને શરણે લેતી વખતે આપશ્રીએ આજ્ઞા કરી કે

“તારા જેવા વૈષ્ણવો માટે તો અમો લીલામાંથી ભૂતળ ઉપર આવ્યા છીએ. જીવોને શોધી કાઢી શરણે લેવા પરિક્રમા કરીએ છીએ માયાવાદનું ખંડન કરી ભકિત માર્ગનું સ્થાપન કરીએ છીએ,

આ પ્રકારે આપશ્રી પુષ્ટિ શરણનો વિશેષ ઉપદેશ આપવાવાળા છે.

આ નામ “જ્ઞાન-ધર્મ” - સૂચક છે.

ચિત્ર-પરિચય

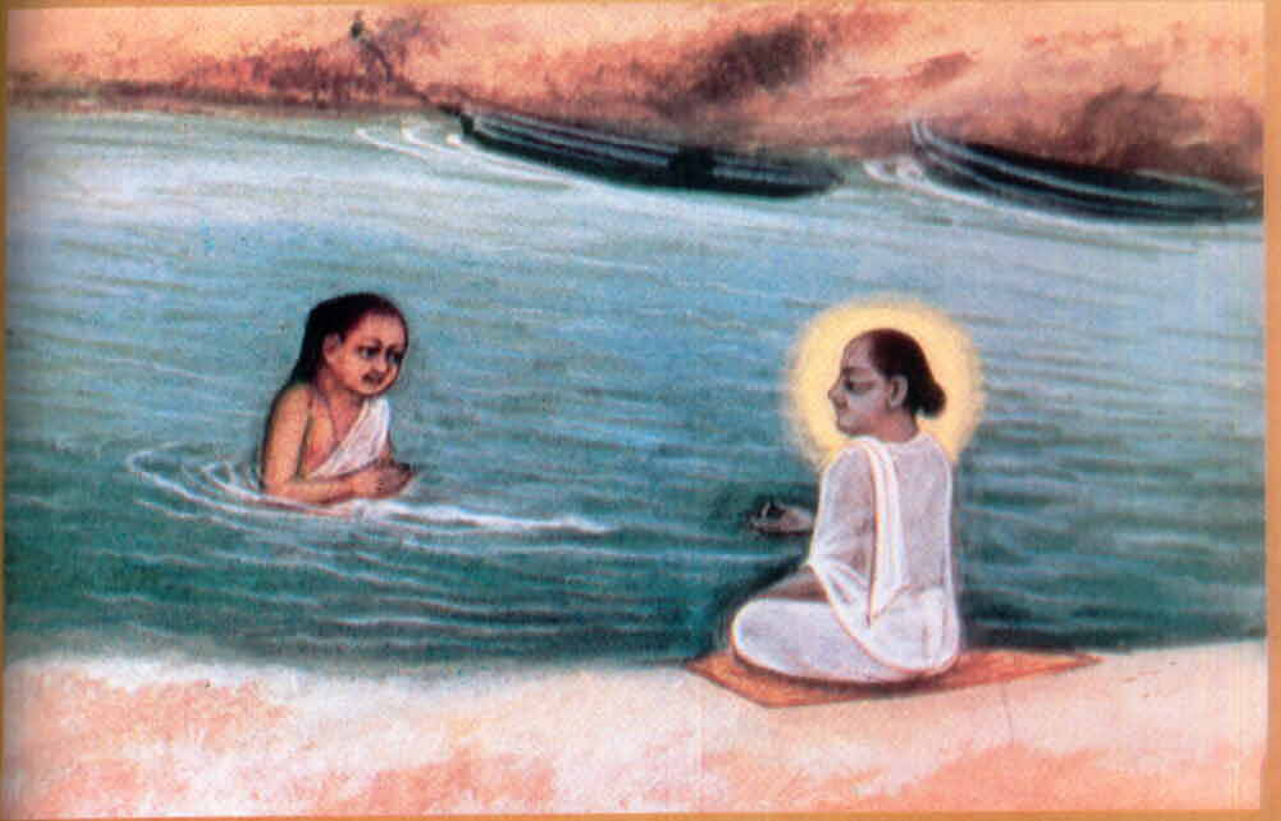
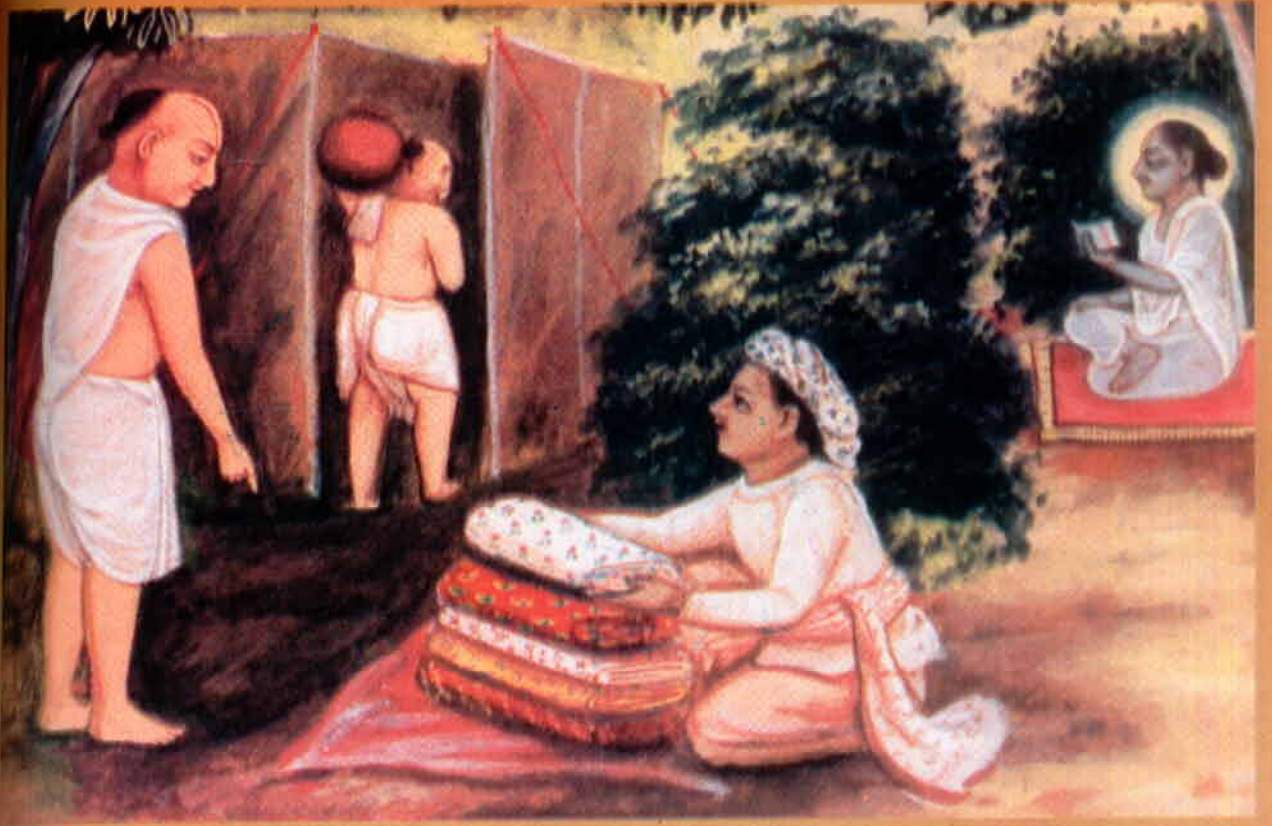
ઉપર : આગ્રામાં શ્રીઆચાર્યજી પોતાના મુકામ ઉપર બીરાજે છે ત્યાં કૃષ્ણદાસ મેઘન વિષ્ણુદાસ છીપા પાસે છીંટના તાકાઓ મુકાવે છે.

નીચે : શ્રીઆચાર્યજી વિષ્ણુદાસ છીપાને શ્રીયમુનાજી ઉપર પધારી શરણે લે છે.

નામ-સંગતિ

ગીતા ભાગવતમાંના ભગવદ્ વાક્યોમાં કયા કયા વાક્યો કેવા પ્રકારના શરણ માર્ગનો ઉલ્લેખ કરે છે. તે ભેદ શ્રીઆચાર્યજીએ કેવી રીતે જાણ્યો તે સમજાવવા “શ્રીકૃષ્ણદાદવિત્” નામ કહે છે.

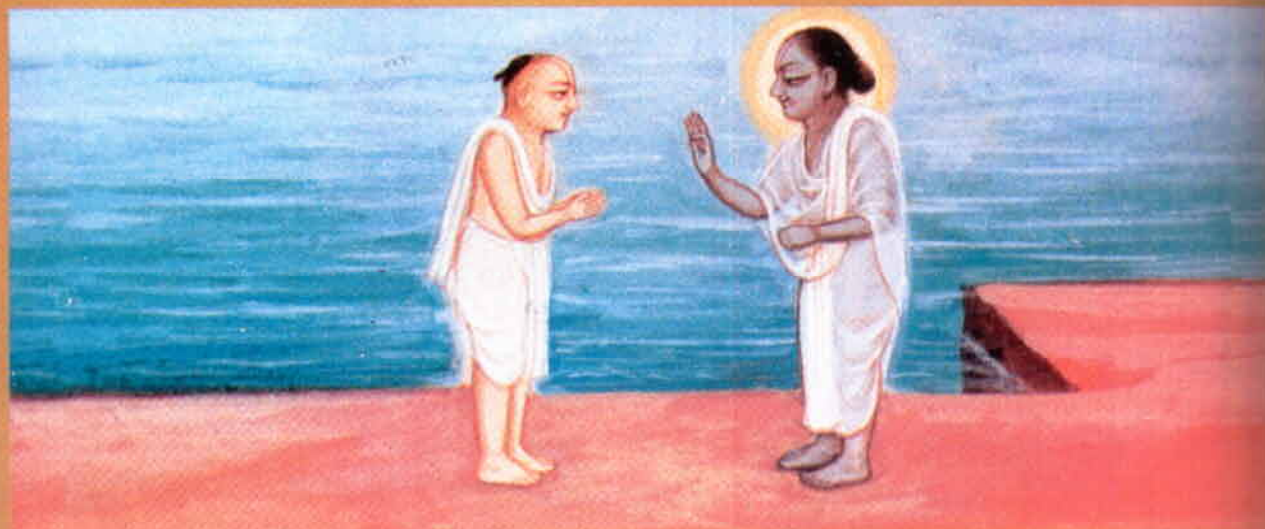
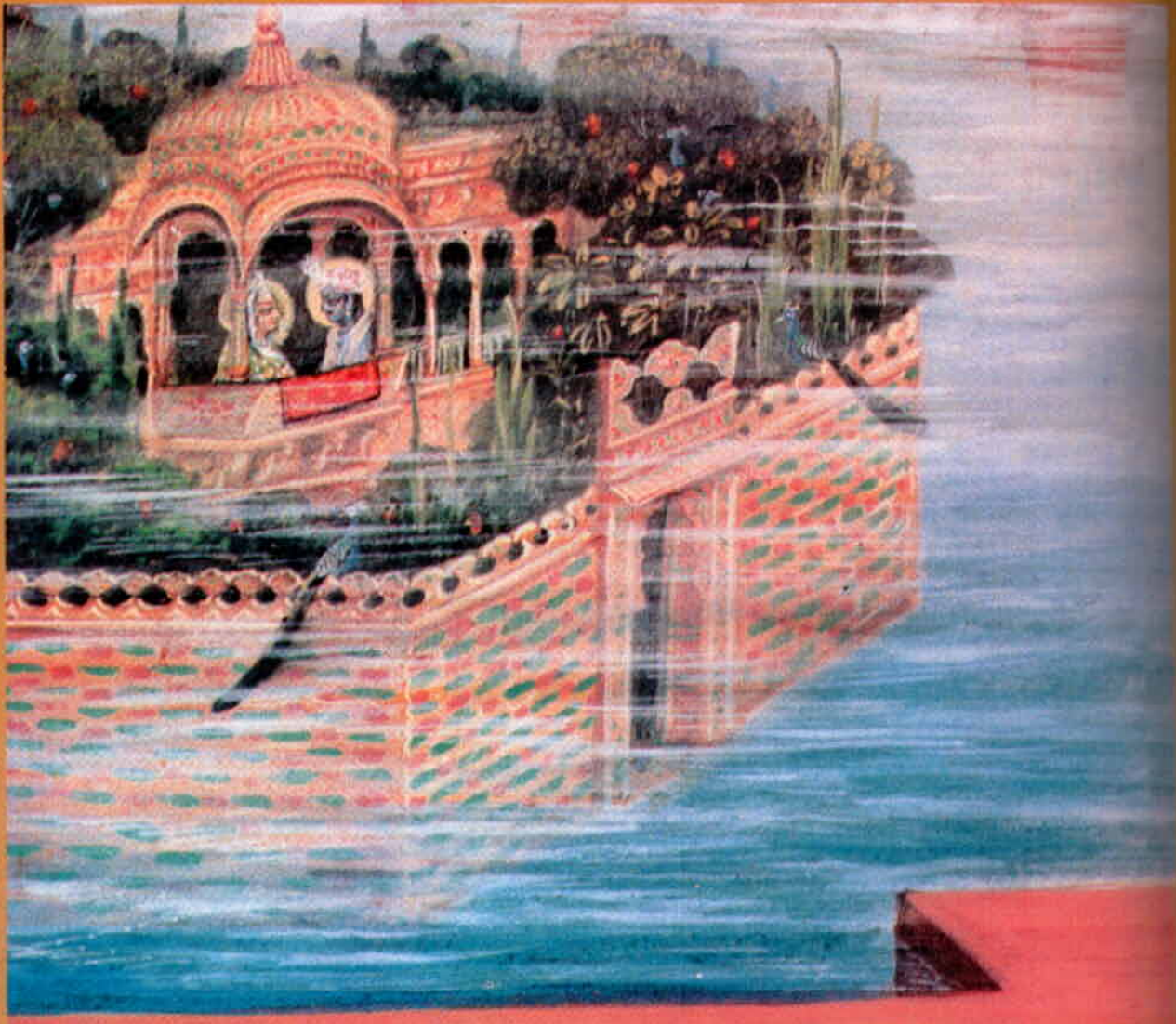
श्री सर्वोत्तम

पृथक्शरणमार्गोपदेष्ट्रे नमः

॥ ७२ ॥

श्री सर्वोत्तम

श्रीकृष्णहार्दविदे नमः

॥ ७३ ॥